

Ahasverus Rómában.

Költői elbeszélés *Hammerling Róberttől*. Fordította *gróf Kún István*.
Miskolcz 1903. 244. o.

Források emlegetik, hogy a halálra készülő Krisztus Karthaphilost, Pilátus ajtónállóját örökös várakozásra ítélte; források tanúsítják, hogy Ahasverus a jeruzsalemi eszmadia sorsa örökös vándorlás lett, a miért szívtelenül viselkedett a Golgotára haladó istenemberrel szemben. Világos, hogy ez az ítélet a Krisztusi mithológiából izléstelenül kiűt, mert ellenmondása a kereszténység alapeszméjének, de mégis nevezetes, mert általa született meg a bolygó zsidó mondája. Ahasverus alakja sok munkát adott a tudósoknak, pedig szimboliztikus természetével tisztára költői léleknek való. Formátlan lényege, homályos jelentése, midőn igazi szimbolummá foszlatta, viszont a költői hivatásnak kiváló erejét, az invenció merészességét követeli. Sok költő csillapította vele lelki izgalmát, Lenau és Arany is teremtettek rímes reflexiókat róla; ám azért Ahasverus igazi költő megértetése olyan megoldatlan maradt, mint a milyen kimeríthetetlen a szerelem költői kialakítása. A ki legmélyebbre hatolt a közitélet szerint a bolyongó Ahasverus eltakart lényegébe, mert súlyos jelentőséget és általános érveket tudott neki kölcsönözni, mikor emberi alakba öltöztette, de érzék nélküli eszmeiségéből nem dobta ki, Hammerling volt, a költői festés művésze. Talán nem túlzás, hogy valószínűleg irodalmi eseményről van szó, mikor Arany János „Az örök zsidó“-ja és Kiss József „Új Ahasver“-je után a német Ahasverus is megszólal a magyar irodalom hangján? Olyan írásműnek megjelenése, mely gondolkodó elménk felgyült képzelei között mozgolódást idéz elő, mely asszociációs hálónkat sűrűbbre fonja — irodalmi mozzanatot jelent. Nem kell védelmező kijelentésre fordítanom néhány sort azok közül, melyeket az örök ifjú és fáradhatatlan Ahasverus legjobb feldolgozásának szentelek, midőn Hammerling színei és gondolatai magyar szavakban ragyognak és fénylenek. A szellemi háztartásban az az egyéniség számít, mely a gondolkozás területét megtermékenyíti, felszántja és vegetációval gazdagítja. Ahasverus legügyesebb és leginvenciózusabb művésze nem hasít igen mélyre a gondolatvilágban, nem szédítő aratásra nyújt alkalmat a lelket mívelő embernek, de a mi vékonyabb barázdáin nő és tenyészik, az tápláló is, szép is.

Hammerling nemcsak azért késztet bennünket elmélyedésre, mert a festő részletek színes szóárnyalatokkal, szellemes gondolatok hullámzásával, jelenetező képesség fáradhatatlan erővel hatnak reánk, de mert történeti ösztönt költői teremtéssel párosít. Ő meg-nőteti mind a két személyét, a ki a költői elbeszélés látszólagos és

valódi főhősének mutatkozik. Ahasverus nő térben és időben. Nemcsak a bolyongó lelkiismereti furdalás ő, hanem létezik az idők kezdetétől: ő az első gyilkos, a kit megkímél a halál, mert a halált a földre hozta. Ő a történeti mozgás ezerarcú emberalakja, ki mint deus ex machina vezeti az emberi élet intézőit s bár cselekszik, tulajdonképen mégis csak az emberi ösztönnek, a történeti végzetnek megtapinthatatlan szimboluma. Látszólag kívül van az emberi világon, mégis az emberben lakó valami, a mit az emberi gondolkodás kívülre helyez, képzel. Árnýéka az anyagnak s mégis az anyag irányítója. Ha Hammerling mesterkél't eredetiségre törekednék a külső formában, a jelzők ujságában, a szavak árnyalataiban és homályosabb általánosításra emelné a forma alatt élő jelentést, egy szóval Ahasvert az emberi élet valóságából a ködös dimenziókba szöktetné s egész eposzát belemártaná neuralgiás rángatódzásokba, valóban hipermodern hírbe keveredne és a szimbolisták vérszegény betegei mesterüknek vallanák. Hammerlingnél azonban a szimbolum nem végső cél, csak a esodás elem realizálása. Német öntudat vegyül nyers és egészséges színek keresésébe, filozofiai nyugalom sűg izmos realizmusának. A szimbolum csak a hős árnyéka, melyet nem lehet megfogni, holott emberi formái vannak. Ahasverus Nero császárnak kifordított meditációja, az idegsorvadásos római lélek belső küzdelmének kivetített rajza. Mert Ahasver, épen úgy, mint Lucifer, csak egy tükrödarabja az emberi léleknek, a napsugárt nem bocsátja át, de szem elé tart mindent, a mi a történeti élet felborzolásában halhatatlan: a mozgást, az állhatatlanságot.

Nemcsak egy gondolattal fizetünk Hammerlingnek, midőn Nero alakja megjelenik a kecses jambusok zenéje közben. Bizony elgondolkozunk azon, hogy mi lett Neroból, a kit az iskolában nem is gyűlöltünk nagyon, mert curiosumok fűződtek emlékéhez. Elmúltak az érzéki suttogások, olvasó-asztalunknál azonban gondolatokba merülünk. Hammerling Nerója nem egy elhízott hústömeg, ki paralitikus elmével vérfürdőben és pocsolyában hentereg, részegen és bűzősen, meredt szemmel és félig megrohadtan botorkál. Tragikus hőssé avatódott, ki idegzetének beteges vibrációjában elnyűtt agyvelejének hagymázos kinjai között természetellenes szenvedélyek után futos, a megtört szülői szeretet romján nemzőjébe bolondúl, anyagyilkossá, piromaniakussá lesz s bűnei büntetéséül megbukik és önkeztől múlik ki. Hammerling alakító tehetsége, hősei jellemének fejlesztése, történeti korrajza mindmegannyi ingerek, melyek erős munkára kényszerítik a gondolkozó velőket. E néhány sor buzdítani akar, hogy lelki munkát szeretők lapozgassák Ahasverust, mert akkor el is olvassák.

Nem számolok be gondolatokról, csak arra mutattam rá, hogy e munka forgatása milyen hatást szűl az idegrendszer tömeges elő részében. Azonban nemcsak Ahasverus és Hammerling, hanem a

fordító is részes az ideg erő megmozdításában, mert képzeink vilá-
gát meggyarapítja az eredeti, a fordítás azonban ezt sokszorozza.
A fordított alak is szól újabb gondolat sorokat. A műfordítás elvének
szerteálló képviselői közül főleg azok fogják Kún István grófort
dicsérettel illetni, a kik nem külön tartalmi vagy alaki hűséget
követelnek és nem is a kettőt egyszerre, többé-kevésbé szerencsés
vegyületben, hanem azt kívánják, hogy a fordított munka az ere-
detinek lehetőleg ikertestvére legyen. A ki csak a testet a lelki
tulajdonságok nélkül, a lelkületet pedig testi mellékletek nélkül
értékeli, nem látja az igazi embert, szükséges, hogy az emberről
szóló rajz a test és lélek emberi összhangját nyújtsa, melyben min-
den határvonal elenyészik. A mit az emberről mondunk, az a mű-
fordításra is illik. Kún István hivatott műfordítót, mert a magyar
Ahasverust ugyanolyan gondolatokkal és itélettel tesszük könyv-
szekrényünkbe, mint a németet. Egy néhány folt épen úgy nem
ingerel, mint nem idegesít egy megfigyelésre és szeretésre méltó
ember testének és lelkének egybeolvadó képzetéhez ragadt szeplő,
vagy alantas indulat is. Kún Istvánnak köszönettel tartozunk, azért,
a miért Hammerlingnek hálásak vagyunk: magyar gondolkodásba
olvadó munkának tárgyává tette a gondolatokra érdemes költő alkot-
tást. Méltó tárgyról méltó fordítást alkotott, szerencsés sikerrel és
igazi hivatottsággal.

Krenner Miklós.

Báró Vay Béla: Az én pénzeim.

Alsó-Zsoleza 1902. Franklin-Társulat nyomdája. 4-edrét, 246 l.

Egy díszesen kiállított mű hagyta el újabban a sajtót, melyet
írója, báró *Vay Béla* megküldte ajándékba az egyetemi könyvtárnak.

Régi nemes szenvedélyének hódolva követésre méltó példát állít
elénk a grófi szerző, midőn értékes 2334 darabból álló és 11,057
korona numismatikai értékű gyűjteménye leírását rendszeres össze-
foglalásban közzétette. A gyűjteményeknek ugyanis — legyenek
azok nyilvánosak, vagy magángyűjtemények, csak egy lehet a
céljük; az, t. i. hogy mint a múltak beszélő emlékei, tanulságunkra,
okulásunkra szolgáljanak. Ezt a célt pedig csak úgy érhetik el,
ha azok rendszerben foglalva publikálva vannak. E nélkül bárminő
értékes legyen egy gyűjtemény, holt kincs.

Báró Vay Béla műve, — mint ő a bevezetésben írja — nem
akar történeti munka lenni, de annál kevésbé numismatikai, hanem
inkább az általa szerzett pénzek leírása. E leírás által akarta mint-
egy biztosítani gonddal összeszerzett gyűjteménye fennmaradását és
ha csak annyi eredményt érne is el — így végzi bevezetését —
hogy feljegyzéseivel egy-két fiatal emberben kedvet költenének a
történelem és numismatika iránt, már megjutalmazva érezné magát.